

ΣΥΛΛΟΓΗ

ΠΤΟΙ

ΦΑΙΝΑ ΤΙΝΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΑΥΤΟΥ.

ΥΠΟ

N. ΚΟΤΖΙΑ;

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου ΑΘΗΝΩΝ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Δ. ΛΘ. ΜΑΥΡΟΜΑΤΙ

(Ὁδὸς Αἰόλου ἀριθ. 337.)

•••••

1855.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

ΕΠΙΧΕΙΡΩΝ και ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ νὰ δημοσιεύσω τὴν πραγματείαν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν τὸν ὀκτώβριον τοῦ 1854 ἐν τοῖς ἀριθμοῖς 151—156 τοῦ Πανελληνίου πρὸς μνήμην καὶ τιμὴν τοῦ ἀνδρὸς κατεχώρισα, κρίνω ἀναγκαῖον νὰ ζητήσω συγγνώμην παρὰ τῶν ἀναγνωστῶν ἐμοῦ καὶ διὰ τὸ σύντομον καὶ διὰ τὴν ἄνευ συναφείας μετὰ τῶν ἄλλων συστημάτων αὐτῆς ἀνάπτυξιν, διότι αὕτη ἀποβαίνει διὰ ταῦτα τοῦλάχιστον ἀσαφής, ἵνα μὴ εἶπω ὅλως ἀκατάληπτος.

Ὁ λόγος οὗτος, νομίζω, ἦτο ἄρκετὰ ἰσχυρὸς, ὥστε νὰ μὲ ἀποτρέψῃ τοῦ νὰ δημοσιεύσω τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος διατριβὴν, εἰάν δὲν ὑπερίσχυε τὸ αἰσθημα τῆς βαθείας ἐμοῦ πρὸς τὸν ἄνδρα εὐγνωμοσύνης ἀφ' ἐνός, καὶ ἡ προτροπὴ ἀξιοτίμων φίλων μου ἀφ' ἐτέρου.

Οὐχ ἦττον δὲ μ' ἐνεθάρρουνεν εἰς τοῦτο καὶ ἡ ἰδέα, δὲ οἱ ἀναγνώσται, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐν νεκρολογίαις οὔτε μεγαλητέρα ἐπέκτασις ἐπιτρέπεται, οὔτε συνάφεια μετὰ τῶν ἄλλων συστημάτων νὰ τηρηθῇ δύναται, ἔσονταί ἐπιεικεῖς διὰ τὰς εἰρημένας τῆς πραγματείας ἐλλείψεις.

Τὴν ὅλην δὲ τοῦ ἀνδρὸς φιλοσοφικὴν ἀνάπτυξιν νὰ ἐκθέσω ἐπιχειρήσας ἐσπούδασα ταυτοχρόνως ἐν τῇ ἐκθέσει

καὶ ὅλας νᾶ συμπεριλάβω τὰς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ ἐπόψεις,
ἵνα ἐνόμισα, ὅτι οὕτω καὶ μόνον καὶ ἡ ὀρθὴ κρίσις ἐπὶ
τοῦ συστήματος τοῦ Σχελλινγκίου φέρεται, καὶ ἡ προσή-
κουσα τιμὴ αὐτῷ ἀποδίδεται.

Κατὰ πόσον ὁμως ἐπέτυχον, ἀρμόδιοι εἰς τοῦτο κριταὶ
εἰσὶν οἱ περὶ τὴν φιλοσοφίαν ἀσχολούμενοι, καὶ αὐτῆς
κἀτοχοὶ ὄντες.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18 Ἀπριλίου 1855.

Ὁ συγγραφεὺς.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΟΛΙΑ ΤΙΝΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΤΟΥ ΣΧΕΛΛΙΓΓΙΟΥ.

•••••

ΠΑΡΧΟΝΤΙ λίθοι πολύτιμοι, οί ὅποιοι κρατύνοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπεκτείνουσι τὴν ὕρασιν αὐτῶν. Οὕτως ἐνεργοῦσι διὰ τῆς παρουσίας τῶν καλῶν ἀνδρῶν, οί ὅποιοι ἀκλόνητοι ὄντες κατὰ τὸν νοῦν, ἀγνοοῦν κατὰ τὴν βούλησιν, στερεοῦνσι καὶ διατηροῦσι τὸν ὅλον τῶν ἐπιστημῶν κύκλον.

Ὁ ἀνὴρ, ὅστις πρὸ 60 ἤδη ἐτῶν ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ ὀρίζοντι τῆς Γερμανίας, ἢ βέλτιον εἰπεῖν τῆς Εὐρώπης, ἀνέλαμψε, καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι σήμερον ὡς φαινὸς ἀστήρ ὑπὲρ πάντας τοὺς νότας τῆς αὐτοῦ ἐποχῆς ἱστάμενος ἐρώτιζε τὰς ὁδοὺς ἀπάσης τοῦ πνεύματος, ἣν Φρειδερίκος Βιλέλμος Ἰωσήφ Σχελλίγγιος, τοῦ ὁποίου τὴν στερητὴν θρηναί σήμερον ἡ Γερμανία, διότι στερηθεῖσα τοῦ μεγίστου τῆς ἐποχῆς φιλοσόφου δὲν ἔχει οὔτε αὐτῷ ἐφάμελλον, οὔτε ἰκανὸν ὅπως αὐτὸν διαδεχθῆ.

Παρήρησά μοι εὐλογῶ ὅτι ἀναδεχόμενος νὰ εἶπω, ἂν καὶ ἐλίγα, περὶ τε τοῦ βίου καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἀνδρῶς, ἀναδέχομαι ἔργον δυσχερὲς καὶ τῶν δυνάμεων ἐμοῦ ἀνώτερον· τοιοῦτον ἔργον δύναται μόνον αὐτοῖς ἀνδρῶσι οὐρανοῖς, ὅσοι ἐν πνευματικῇ συγκοινωνίᾳ μετ' αὐτῶν ἵστανται, ἢ αὐτῶν ἀνώτεροι, διότι αὐτοὶ καὶ μόνοι δύναται εἰς τὸ διανοητικὸν αὐτῶν μεγαλεῖον νὰ ἐπιέλθωσι, καὶ ὡς ἀριστοὶ ζωγράφοι νὰ ἐξοικονώσωσιν αὐτὸ, ὅλον, καὶ ἀξιοπρεπῶς.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνδρὸς δὲν ἀναφαίνεται ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ, ἀλλ' ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ, διότι ἐν αὐτῷ ἀνεδείχθη μέγας, καὶ κατὰ τὴν δόμολογίαν τῶν συγχρόνων αὐτοῦ ὁ μέγιστος τῆς ἐποχῆς φιλόσοφος, εἶναι εὐλογον ὥστε αὐτὴ νὰ ζητηθῇ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ.

Ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ γεννηθεὶς τὴν 27]15 Ἰανουαρίου 1775 ἐν Λεομβέργῳ τῆς Βυρτεμβέργης κατετάχθη μόλις περὶ τὸ 13 ἔτος εἰς τὸ ἐν Τυβίγγῃ θεολογικὸν σχολεῖον, ἐν ᾧ καὶ ὁ Ἐγγελοῦ συνεσπούδαζεν αὐτῷ καὶ συνήκει ἐπὶ τέσσαρα ὅλα ἔτη συσπουδάζοντες δὲ καὶ συνοικοῦντες ἀμφοτέροι συνεδέθησαν οὕτως, ὥστε ὁ φιλικὸς αὐτῶν σύνδεσμος ὑπῆρξε τὰ μέγιστα ἀποτελεσματικὸς διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς φιλοσοφίας.

Ἀποπερατώσας δὲ τὰς θεολογικὰς ἤρξατο τῶν φιλοσοφικῶν αὐτοῦ σπουδῶν, καὶ μάλιστα κατὰ τοῦ Ἐγγελοῦ τὴν μαρτυρίαν (ἱστ. τῆς φιλ. II τομ. σελ. 585), ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν πάντων, καὶ ἀληθῶς, καὶ ἐν Λειψία καὶ ἐν Ἰένῃ σπουδάζων ἐξέδιδε ταυτοχρόνως εἰς φῶς τὰ διάφορα αὐτοῦ φιλοσοφικὰ πονήματα, ὡς τὸ 1794 « περὶ τοῦ δυνατοῦ μορφῆς τινος τῆς φιλοσοφίας ἐν γένει, » τὸ δὲ 1795 « τὸ περὶ τοῦ ἐγὼ ὡς ἀρχῆς τῆς φιλοσοφίας, καὶ τὰς φιλοσοφικὰς ἐπιστολάς περὶ δογματικῆς καὶ κριτικῆς φιλοσοφίας, » πονήματα τὰ ὅποια ἀνύψουν αὐτὸν ὑπὲρ τῶν Κάντιον καὶ τῶν Φίχθιον, τὸ δὲ 1796 « τὰς πραγματείας πρὸς διασάφησιν τοῦ ἰδανισμοῦ τῆς ἐπιστημολογίας, » τὸ δὲ 1797 « τὰς ἰδέας εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς φύσεως.

Διὰ τῶν φιλοσοφικῶν δὲ τούτων συγγραφῶν διάσημος ἐν Γερμανίᾳ ἀναδειχθεὶς διωρίσθη τὸ 1798 ἑκτακτος καθηγητῆς ἐν τῷ τῆς Ἰένης πανεπιστημίῳ, διαμένων ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1803, ὅτε πακτικῶς ἐγκατεστάθη καθηγητῆς μετὰ τὴν τοῦ Φίχθιου ἐξ Ἰένης ἀποχώρησιν· καὶ κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο τῆς πενταετοῦς αὐτοῦ καθηγεσίας ἐν Ἰένῃ δὲν ἔπαυσε διδάσκων τε καὶ συγγράφων, διότι τὸ μὲν 1798 ἐξέδωκε τὸ περὶ τῆς παγκοσμίου ψυχῆς, τὸ δὲ 1799 τὸ πρῶτον σχεδίασμα συστήματος τῆς φι-

λοσοφίας τῆς φύσεως, καὶ εἰσαγωγὴν εἰς αὐτὸ, τὸ δὲ 1800 τὸ σύστημα τοῦ ὑπερβατικοῦ ἰδανισμοῦ, καὶ τὴν ἐφημερίδα περὶ θεωρητικῆς φυσικῆς, ἣν ἐξήκολούθησε μέχρι τοῦ 1803, τὸ δὲ 1802, ὅτε καὶ διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς ἀνηγορεύθη, τὴν φιλοσοφικὴν ἐφημερίδα μετὰ Ἐγγέλου, καὶ τὸν Βροῦνον, τὸ δὲ 1803 τὴν νέαν ἐφημερίδα, καὶ τὸ περὶ μεθόδου τῆς ἀκαδημαϊκῆς σπουδῆς. Μετὰ δὲ τὸ 1803 μετέβη ἐξ Ἰένης εἰς Βυρτσβούργον, μετέπειτα δὲ καὶ εἰς Λανδσεχούτιον· ἐκεῖ δὲ διαμένων, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ, δὲν ἔπαυεν ἀσχολούμενος καὶ συγγράφων, διότι τὸ μὲν 1804 ἐξέδωκε τὸ περὶ φιλοσοφίας καὶ θρησκείας, τὸ δὲ 1806 ἀφορισμούς εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς φύσεως, τὸ περὶ σχέσεως τοῦ φυσικοῦ καὶ ἰδανικοῦ ἐν τῇ φύσει, καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς ἀληθοῦς σχέσεως τῆς φιλοσοφίας τῆς φύσεως πρὸς τὴν ἐπιδιορθωθεῖσαν τοῦ Φιχθίου θεωρίαν, τὸ δὲ 1807 τὸ περὶ τῆς σχέσεως τῶν ὠραίων τεχνῶν πρὸς τὴν φύσιν, τὸ δὲ 1809 τὸ περὶ ἠθικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερίας, τὸ δὲ 1812 τὸ μνημεῖον τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἰακώβη περὶ τῶν θείων ἔντων, καὶ τὸ 1815 τὴν περὶ τῶν θεοτήτων τῆς Σαμοθράκης πραγματείαν. Ἰσχυροτέρως δὲ, ἐξαιρουμένων λόγων τινῶν, τοῦ κατὰ τὸ 1834 προλόγου εἰς τὴν ὑπὸ Βεγκέρου περὶ Γερμανικῆς τοῦ Κουσίνου φιλοσοφίας μετάφρασιν, καὶ τοῦ πρώτου κατὰ τὸ 1841 ἐν Βερολίνῳ μαθήματος περὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἀποκαλύψεως, οὐδὲν πλέον ἐξέδωκεν, ἀλλὰ ἀποκλεισθεὶς τοῦ κοινοῦ εἰργάζετο κατ' ἰδίαν πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς θετικῆς ὑπ' αὐτοῦ καλουμένης φιλοσοφίας, τὴν ὁποίαν ἐθεώρει ὡς προσθήκην εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ φιλοσοφίαν.

Τὰ συγγράμματα δὲ αὐτοῦ ταῦτα, τὰ ὅποια, ἂν καὶ νεανικά, διακρίνονται ὅμως διὰ τὴν ποιητικὴν αὐτῶν φαντασίαν, τὴν καλλιπέειαν καὶ τὸ πλῆθος τῶν νέων ἰδεῶν, καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ, ἣ ὅποια διὰ τὸ ὠραῖον τῆς γλώσσης, τὸ λαμπρὸν τῶν ἐννοιῶν καὶ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν λέξεων, ἐμάγευε καὶ ἐδέσμευε τοὺς ἀκροατὰς, ἀμρότερα, λέγομεν, κατέστησαν αὐτὸν ποσοῦ

τον διάσημον, ὥστε πανταχόθεν καὶ ἐξ Εὐρώπης, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ νέου κόσμου, συνέρρεεν ἄπειρον πλῆθος νέων, ὅπως ὠφελή-
θῶσιν ἐκ τῶν παραδόσεών του.

Ἡ φήμη αὕτη, ἥ ὁποία τὸ ὄνομα αὐτοῦ διεσάλπιζεν εἰς ὅλην τὴν Γερμανίαν καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, ἀνέδειξεν αὐτὸν κατὰ τὸ 1807 κτῆ καὶ μέλος τῆς ἐν Μονάχῳ ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, καὶ τὸ 1808 γενικὸν γραμματέα τῆς ἀκαδημίας τῶν ὠραίων τεχνῶν· καὶ ἂν πρὸς καιρὸν διὰ τὴν μετὰ τοῦ προέδρου τῆς ἐν Μονάχῳ ἀκαδημίας αὐτοῦ φιλονεικίαν ἠναγκάσθη νὰ μεταβῇ εἰς Ἐρλάγγην, ἔλαβεν ὡς ἐκεῖ παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας Μαξιμιλιανοῦ τὸν τίτλον τῆς εὐγενείας, καὶ κατὰ τὸ 1827 προσεκλήθη πρακτικὸς καθηγητῆς εἰς τὸ τότε καθιδρυθὲν ἐν Μονάχῳ πανεπιστήμιον· μετ' οὐ πολὺ δὲ διωρίσθη καὶ μυστικὸς σύμβουλος τοῦ βασιλέως, καὶ πρόεδρος τῆς ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἔφορος τῶν ἐκεῖ ἐπιστημονικῶν συλλογῶν· διέμεινε δὲ ὡς τοιοῦτος ἐν Μονάχῳ, διδάσκων ἐκεῖ ταυτοχρόνως, μέχρι τοῦ 1811, ὅτε προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας Φρειδερίκου Βιλέλμου δ' μετέβη μυστικὸς σύμβουλος τοῦ βασιλέως καὶ μέλος τῆς ἐν Βερολίνῳ ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν· ἐκεῖ δὲ μέχρι τοῦ 1814, ἤτοι ἐπὶ τρία ἔτη, διδάζας δημοσίᾳ, κατ' ἰδίαν δὲ ἀσχολούμενος περὶ τὰ νέα αὐτοῦ συγγράμματα διέμεινε μέχρι τοῦ 1834, ὅτε χάριν τῆς αὐτοῦ υἰείας μεταβὰς εἰς τι λογιτῶν τῆς Ἑλβετίας ἐτελεύτησεν ἐκεῖ τὴν 20 αὐγούστου π. ε. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μέγεθος τοῦ ἀνδρὸς δὲν ὑφίσταται ἐν τῇ ἐξωτερικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ, ἤγουν ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ, κατὰ τὴν ἐκδόσει τῶν αὐτοῦ πονημάτων, ἀλλὰ ἰδίως ἐν τῷ περιεχομένῳ αὐτῶν, ἀνάγκη κατὰ τὸ εἶκος, νὰ πραγματευθῶμεν περὶ τούτου.

Ἴάν τις χρονολογικῶς καὶ μετ' ἐπιστάσις ἀναγνώσῃ τὰ συγγράμματα τοῦ Σχελλίγγιου παρατηρεῖ τὴν φιλοσοφικὴν αὐτοῦ πρόοδον, παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Σχελλίγγιος καὶ ἀρχαιότερους καὶ νεωτέρους σπουδάζας, οἷον τὸν Πλωτῖνον, τὸν Ἰακώβινον,

τὸν Ἰορδάνην Βροῦνον, τὸν Πλάτωνα, τὸν Ἰάκωβον Βοΐμον καὶ ἄλλους, ἰδίως δὲ τὸν Κάντιον, τὸν Φίχθιον καὶ τὸν Σπινόζαν, μετεσχημάτισε κατ' αὐτοὺς τὴν αὐτοῦ φιλοσοφίαν. Ἰὰν δὲ τις τοὺς μετασχηματισμοὺς τῶν φιλοσοφικῶν αὐτοῦ θεωριῶν ζητήσῃ νὰ ἀνάξῃ εἰς ἐποχάς, εὕρισκει ὅτι ἡ φιλοσοφία τοῦ Σχελλίγγιου τὸ μὲν πρῶτον ἐξήρτητο ἐκ τῆς Φιχθίου, τὸ δὲ δεύτερον ὅτι ἦν αὐτῆς ἀνεξάρτητος, καὶ τρίτον τὸ νεώτατον αὐτοῦ σύστημα, τὸ θετικὸν ὑπ' αὐτοῦ καλούμενον, τὸ ὅποιον διαφέρει τοῦ προτέρου αὐτοῦ συστήματος. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς γνώσεως τῶν τριῶν τούτων περιόδων τῆς φιλοσοφικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως καταφάνεται οὐ μόνον ἡ σχέσις τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ πρὸς τὰς πρότερον καὶ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀξία αὐτῆς, καὶ ἡ ἀτομικὴ τοῦ ἀνδρὸς μεγαλοπρέπεια, ἐκρίναμεν εὐλογον νὰ διέλθωμεν, ἂν καὶ συντόμως καὶ, διὰ τοῦτο, ἐλλειπῶς, καὶ τὰς τρεῖς τῆς φιλοσοφικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως περιόδους.

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ,

καθ' ἣν ἡ τοῦ Σχελλίγγιου φιλοσοφία ἐξήρτητο ἐκ τῆς τοῦ Φιχθίου.

Ὁ Σχελλίγγιος ἐγνώρισεν ὅτι ὁ Φίχθιος, τὰ πάντα ἀπόλυτον τοῦ ἐγὼ αὐτενέργειαν ὑποτιθέμενος, ἐθεώρει αὐτὴν ὡς τὴν μόνην τῆς ἐπιστήμης ἀρχὴν, χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ ὅτι μεταφύρων τοὺς περιορισμοὺς εἰς τὸ ὑπυκείμενον ἀνήρει οὕτω τὸ ἀπόλυτον τοῦ ἐγὼ, καὶ καθίστα αὐτὸ ἀνίκανον τοῦ νὰ ᾖναι ἀπόλυτος τῆς φιλοσοφίας ἀρχή.

Τὸ κατ' ἀρχάς ὁ Σχελλίγγιος ἐνόμιζεν ὅτι τὸ ἀληθὲς νόημα τοῦ συστήματος τοῦ Φιχθίου δὲν ἠδύνατο νὰ ᾖναι ὅτι πάντα πηγάζουσιν ἐλευθέρως ἐκ τοῦ ἐγὼ, διότι τὸ ἐγὼ ἤρτηται, ὡς πρὸς τὴν παράστασιν, ἐκ τοῦ ἐκτὸς κόσμου, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ ᾖναι, ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς τοῦλάχιστον ἀναγκαιότητος, ἀνεξάρτητον, καὶ ὅτι, ἂν τὸ ἐγὼ τὰς ἐαυτοῦ παραστάσεις παράγῃ, παράγει αὐτὰς ἄνευ γνώσεως, ἤγουν φύσει.